Norsk VILLREINSENTER

NVS NOTAT 10/2020

FOKUSOMRÅDER I FJELLHEIMEN VILLREINOMRÅDE

Oppsummering av arbeidsmøter i en bredt sammensatt referansegruppe

Anders Mossing
Siri W. Bøthun

Mossing, A. og Bøthun, S. W. 2020. Fokusområder i Fjellheimen villreinområde. Oppsummering av arbeidsmøter i en bredt sammensatt referansegruppe. NVS Notat 10/2020. 18 s.

Forsidefoto: © Anders Mossing

Norsk villreinsenter Nord: NO-2661 Hjerkinn | +47 91 62 37 15 | E-post: post.nord@villrein.no
Norsk villreinsenter Sør: NO-3660 Rjukan | Telefon: +47 95 30 06 40 | E-post: post.sor@villrein.no
Stiftelsen villreinsenter: NO-2661 Hjerkinn

Org.nr: NO 990 697 809 MVA

Forord

Våre norske villreinområder er uten unntak områder der mange ulike interesser er representert og, i større eller mindre grad, i konflikt med hverandre. Et godt og forankret kunnskapsgrunnlag kan være konfliktdempende. Kunnskap om hvordan villreinen bruker ulike fjellområder til ulike årstider er i så måte viktig, både for daglig saksbehandling og lokal og regional planlegging.

Forskere ved Norsk institutt for naturforskning (NINA) lanserte for noen år siden begrepet *fokusområder*, definert som områder der det er konflikt mellom hensynet til villrein og hensynet til andre samfunnsinteresser. Fokusområder er typisk områder som bestands- og eller arealforvaltningen ofte kommer i befatning med, og som kan være vanskelig å løse.

«Kongstanken» bak arbeidet med fokusområder, er at de skal identifiseres og videreutvikles i bredt sammensatte forsamlinger. Her skal representanter for de ulike interessene sitte rundt samme bord, for å forsøke å oppnå felles kunnskapsgrunnlag, felles virkelighetsoppfatning og felles mål.

Utpeking av slike fokusområder er dessuten et viktig arbeid i tilknytning til den kommende miljøkvalitetsnormen for villrein, som i skrivende stund akkurat har vært ute på offentlig høring. I ekspertgruppas forslag for delnorm 3 «Leveområde og menneskelig påvirkning» er det foreslått at klassifikasjon av funksjonell arealutnyttelse skal ta utgangspunkt i fokusområdene.

En av Stiftelsen Norsk villreinsenter (NVS) sine kjerneoppgaver er å være en møteplass for dialog og samhandling. Senteret har lang erfaring med kartlegging av villreinens arealbruk, ved gjennomføring av karlegginger i alle de nasjonale villreinområdene og i noen av de ikke-nasjonale. Vi har og, på oppdrag for Miljødirektoratet og i samarbeid med NINA og Sogn Naturforvalting, utarbeidet en veileder for slik kartlegging. Utpeking av fokusområder er inkludert i malen, med tanke på å framskaffe gode kunnskapsgrunnlag for klassifisering av villreinområdene etter den kommende Miljøkvalitetsnorm for villrein.

NVS vil takke alle de ulike personene som har deltatt i dette arbeidet! Uten deres deltakelse og engasjement ville en slik prosess vært umulig å gjennomføre.

Skinnarbu 15.04.20, Anders Mossing

Innhold

FORORD 4
BAKGRUNN 6
METODE 7
Fokusområder 7
Referansegruppe 8
Gruppearbeid 8
Forankring i styringsgruppa for kartleggingsprosjektet 10
RESULTATER 10
Gruppe 1 10
Gruppe 2 11
Gruppe 3 13
Gruppe 4 13
ANBEFALINGER 14
VEDLEGG 17
Vedlegg 1: Matrise over utpekte fokusområder (se eget dokument) 17
Vedlegg 2: Kart over utpekte fokusområder med rangering 17

Bakgrunn

I de nasjonale villreinområdene ble kunnskapsgrunnlaget om villreins arealbruk revidert, under ledelse av NVS, i forbindelse med oppstart og utarbeidelse av regionale planer. For mange av de ikke-nasjonale villreinområdene er kunnskapsgrunnlaget av ulik kvalitet.

I Fjellheimen villreinområde initierte villreinutvalget i 2018 et prosjekt for å kartlegge villreinens arealbruk. Arbeidet er forankret i handlingsplanen for i den interkommunale kommunedelplan for Fjellheimen villreinområde, der villreinutvalget var tillagt et ansvar for kunnskapsinnhenting om villrein. En rekke ulike aktører har gitt økonomisk støtte til prosjektet. Sogn Naturforvaltning AS har vært engasjert til å lede prosjektet. Norsk villreinsenter Sør har vært representert i styringsgruppa for kartleggingsprosjektet.

Fokusområder er et sentralt tema i forhold til miljøkvalitetsnormen, og dermed også i kartleggingsmalen. Fokusområder er definert som områder med konflikt mellom hensynet til villrein og hensynet til andre samfunnsinteresser, så som menneskeskapt infrastruktur og ferdsel (figur 1).

Parallelt med kartleggingsprosjektet for Fjellheimen ble det derfor igangsatt et arbeid for å identifisere eventuelle slike områder. Etter dialog mellom villreinutvalget, Miljødirektoratet og Norsk villreinsenter Sør (NVS Sør), ble det besluttet at sistnevnte skulle lede dette arbeidet. Det ble nedsatt en bredt sammensatt referansegruppe med en rekke aktører som representerer ulike interesser i fjellområdet.

Referansegruppa har møttes to ganger i løpet av 2019, og har jobbet med å peke ut aktuelle og potensielle fokusområder, samt kommet med forslag til mulige avbøtende tiltak.

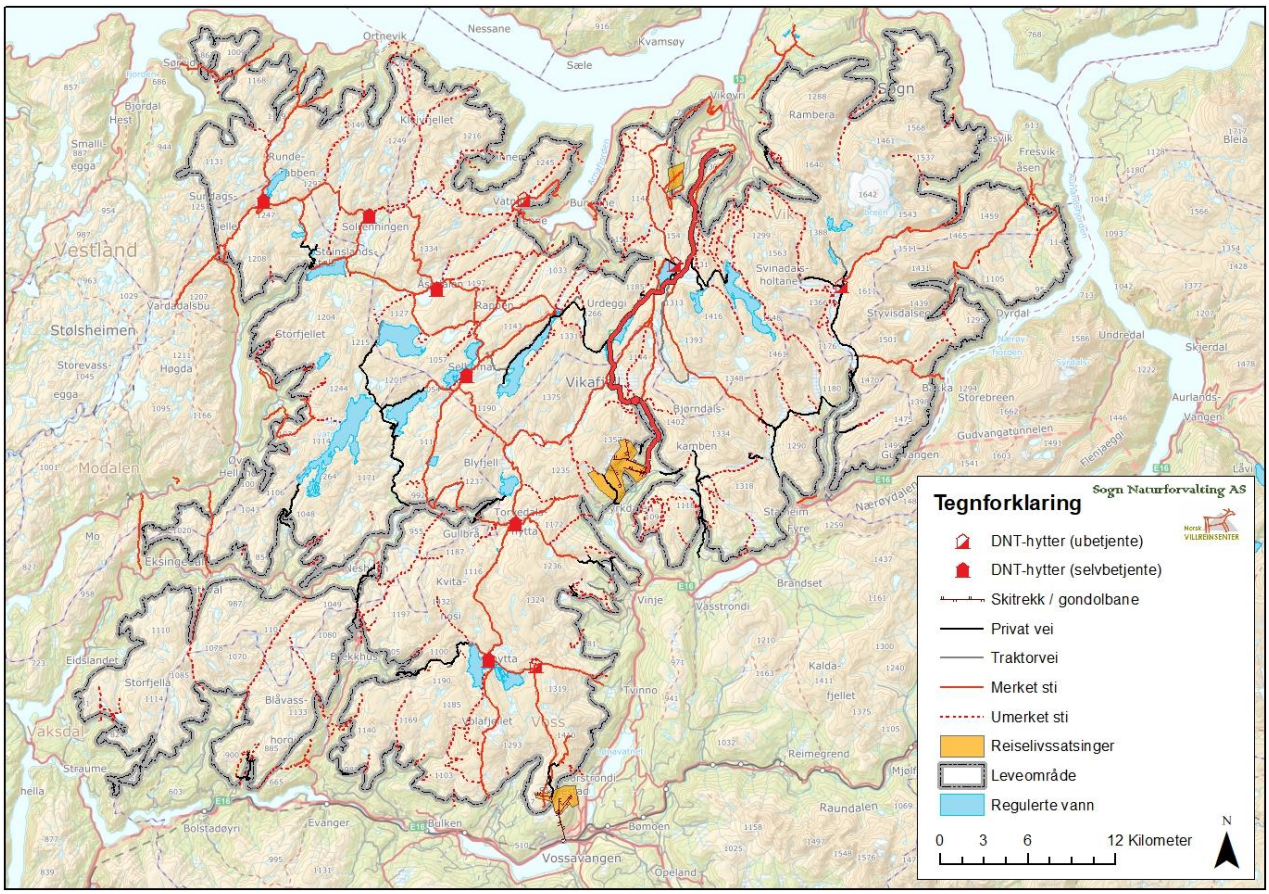

Figur 1: Reiselivssatsinger, DNT-hytter, stier og veier, samt regulerte vann i Fjellheimen. Figur: Norsk villreinsenter Sør (etter Sogn Naturforvaltning AS)

Metode

Fokusområder

Fokusområder er geografiske områder der det er konflikt mellom hensynet til villrein og hensynet til andre samfunnsinteresser. Typisk er dette områder som har en særlig oppmerksomhet i forvaltningen og der situasjonen oppleves som problematisk. I fokusområdene kan det være aktuelt å teste ulike typer avbøtende tiltak, som forhåpentligvis kan medføre at reinen i større grad kan benytte arealene. Ev. tiltak må følges opp med overvåking for å teste måloppnåelse.

Per 2020 er det pekt ut over 80 fokusområder i norske villreinområder. I de fleste tilfellene er disse identifisert gjennom store FoU-prosjekter, så som GPS-merkeprosjektene, og/eller i samband med arbeid med regionale arealplaner. Det anses som helt sentralt at denne utpeking gjøres i bredt sammensatte forsamlinger, der de ulike interessene er representert. På denne måten ønsker man å sikre god forankring og at aktørene jobber ut ifra et felles kunnskapsgrunnlag.

NVS har tidligere laget en interaktiv kartfortelling om fokusområder:
http://villrein.maps.arcgis.com/apps/Cascade/index.html?appid=8c87fa846a864cc6892b5079e416282b

Referansegruppe

I første halvdel av 2019 startet arbeidet med å sette ned en bredt sammensatt referansegruppe for arbeidet med utpeking av fokusområder. Det ble sendt ut et invitasjonsbrev til en rekke ulike aktører, basert på diskusjoner i styringsgruppa som jobbet med kartleggingsprosjektet. Det var et uttalt mål om at alle med interesser i Fjellheimen, og som det var naturlig å dra veksler på, skulle inviteres inn. Invitasjonsbrevet ble sendt til villreinutvalget ved valdledere og oppsyn, kommuner, fylkeskommuner, fylkesmannsembetet, verneområdestyrer, SNO, villreinnemnda, Statens vegvesen, regulanter, lokale turlag, FNF-organisasjoner, bondelag og næringsinteresser knytta til reiseliv.

Gruppearbeid

Arbeidet i referansegruppa ble organisert som gruppearbeid over to møter. På forhånd ble deltakerne fordelt på fire geografisk inndelte grupper (tabell 1). I det første møtet ble det fokusert på å gi forsamlingen en innføring i arbeidet, samt at gruppene jobbet med å peke ut og avgrense potensielle fokusområder i kart. I det andre møtet jobbet de samme gruppene videre med de tidligere utpekte områdene, nå med fokus på ulike avbøtende tiltak, samt en gruppevis rangering av områdenes viktighet for reinen.

Gruppe 1: østområdet (øst for Vikafjellsvegen)	
Knut Fredrik Øi (1, 2)	Aurland kommune
Olav J. Bøtun (1)	Villreinnemnda for Nordfjella, Fjellheimen og Raudafjell
Erling Vangsnes (1)	Villreinutvalet for Fjellheimen
Arne Nesheim (1, 2)	Jaktoppsyn i Fjellheimen
Kristoffer Ullern Hansen (2)	Statens naturoppsyn
Jorunn Vallestad (2)	Stølsheimen og Nærøyfjorden verneområdestyre

Gruppe 2: Vikafjellsvegen	
Magnar Bjerga (1, 2)	Statens vegvesen
Nils Akselberg (1, 2)	Myrkdalen fjellandsby
Kjetil Skjervheim (1)	Stølsheimen
Randi E. Eide (1, 2)	Villreinnemnda for Nordfjella, Fjellheimen og Raudafjell
Gunnar Bergo (1, 2)	Voss kommune
Trine Hess Elgersma (1, 2)	Statkraft
Per Olav Oppheimshaug (2)	Vik Fjellandsby
Veronika Seim Bech (2)	Vik kommune

Gruppe 3: vestområdet - nord	
Hildegunn Mugås (1, 2)	Stølsheimen
Sissel Hauge Mykletun (1)	BKK Produksjon
Øistein Aasland (1, 2)	Fylkesmannen i Vestland
Elisabeth Dahle (1)	FNF Sogn og Fjordane
Anbjørg Nornes (2)	Stølsheimen og Nærøyfjorden verneområdestyre
Siri W. Bøthun (2)	Villreinnemnda for Nordfjella, Fjellheimen og Raudafjell
Marianne Bugge	Sogn og Fjordane fylkeskommune

Gruppe 4: vestområdet - sør	
Oddvar Drevsjø (1)	Voss utferdslag
Johan Midlang (1)	BKK Viltfond
Tore Henrik Øye (1 og 2)	Vaksdal kommune
Siri W. Bøthun (1)	Villreinnemnda for Nordfjella, Fjellheimen og Raudafjell
Ørjan Sælensminde (1, 2)	FNF Sogn og Fjordane
Sissel Hauge Mykletun (2)	BKK Produksjon

Tabell 1: Deltakere i de fire geografisk inndelte gruppene (tallene 1 og 2 angir deltakelse på hhv. 1. og 2. møte)

Forankring i styringsgruppa for kartleggingsprosjektet

Kartleggingsprosjektet og arbeidet med utpeking av fokusområder har gått parallelt. NVS Sør har ledet referansegruppa for fokusområdearbeidet og vært representert i styringsgruppa for kartleggingsprosjektet. Alle medlemmene i sistnevnte styringsgruppe har deltatt i arbeidet med utpeking av fokusområder i større eller mindre grad. Styringsgruppa har ellers vært holdt løpende oppdatert om referansegruppas arbeid.

Gruppearbeid om avbøtende tiltak innen allerede utpekte fokusområder. Foto: Anders Mossing

Resultatene fra de to referansegruppemøtene ble presentert for styringsgruppa i møte 5. desember 2019. I dette møtet gjorde styringsgruppa en rangering av alle de utpekte fokusområdene, både i forhold til viktighet for villrein, men også i forhold til antatt mulighetsrom for tiltak og forbedring. Dette er i det videre diskutert under «Anbefalinger».

Dette notatet, samt vedlegg, ble lagt frem for styringsgruppa i et møte 17. mars 2020, for endelig godkjenning.

Resultater

Alle resultater er oppsummert i matrisen i vedlegg 1, men her kommer en gruppevis oppsummering av arbeidet.

Gruppe 1

Gruppe 1 hadde Fjellheimens østområder (øst for Vikafjellsvegen) som geografisk ansvarsområde, og kartfestet og beskrev syv fokusområder; 1: Jordalen/mot Fresvikbreen, 2: Nonhaugfjellet-Lægdafjellet, 3: Rimstigfjellet, 4: Bakkanosi/Slettedalen, 5: Anleggsvei til

Muravatnet, 6: Dueskardvegen og 7: Oppheimsdalen-Rettane. Gruppa konkluderte med at det i utgangspunktet var utfordrende å peke ut «typiske» fokusområder, ihvertfall under forutsetning av at det var områder med store konflikter p.t. Det var imidlertid en generell oppfatning i gruppa om at det pågår en økning i trafikk/ferdsel, og at en videre utvikling vil kunne skape konflikter.

Mange av de utpekte områdene er nye utfartsområder og preges av nye aktiviteter/friluftsformer, som toppturer både sommer og vinter, sykling m.m. Populariteten av aktiviteten og turmåla øker gjennom bruk av nye kommunikasjonskanaler, så som sosiale medier.

Anleggsveien inn til store Muravatnet. Foto: Siri W. Bøthun

Gruppe 1 har i sin tiltaksliste fokusert på informasjon og veiledning, dialog med ulike aktører og overvåking for å få frem mer kunnskap. Gruppa hadde forøvrig ingen konkret rangering mht. viktighet.

Gruppe 2

Gruppe 2 hadde Vikafjellsvegen og områdene i «umiddelbar nærhet» som geografisk ansvarsområde, og kartfestet og beskrev fire fokusområder; 8: Liabakken, 9: Rv 13. Målset-Storehaug, 10: Rv 13. Sendedalen – Skjelingen sør og 11: Rv 13. Skjelingen nord. I tillegg pekte de i første møte på utveksling mellom Volaområdet og vestområdets nordlige del, men

dette området ble fulgt opp av gruppe 4. I det andre møtet ble gruppa i tillegg utfordret av prosjektsekretariatet til å inkludere områdene rundt Myrkdalen fjellandsby som fokusområde. Dermed ble også 21: Myrkdalen tatt med i det videre arbeid.

Gruppa var tydelig på at områdene med størst konflikt mellom hensynet til reinen og hensynet til andre samfunnsinteresser, var de som omhandler reinens mulighet til å krysse Rv 13 Vikafjellsvegen.

Kryssingsforsøk av rein. Rv 13 ved Hestavollen, sør for Målsetvatnet. Foto: Siri W. Bøthun

Når det gjelder tiltak, utarbeidet gruppe 2 en detaljert liste med tiltak av ulik karakter. Noen var områdespesifikke, andre kunne være aktuelle for flere fokusområder. Blant de viktigste tiltakene som foreslås er: overvåking av ferdsel og trekk, fjerning av brøytekanter, stenge parkeringsplasser for å hindre uønsket ferdsel, kanalisering av ferdsel, informasjon og veiledning. Gruppa mente de viktigste fokusområdene var 10: Rv 13. Sendedalen – Skjelingen sør og 21: Myrkdalen, og at disse måtte sees i sammenheng. Deretter mente gruppa at 8: Liabakken, 9: Rv 13. Målset-Storehaug og 11: Rv 13. Skjelingen nord burde sees i sammenheng og være naturlig prioritet etter de to førstnevnte.

Her har reinen krysset Rv 13 ved Hestavollen etter flere forsøk. Foto: Siri W. Bøthun

Gruppe 3

Gruppe 3 hadde de nordlige deler av Fjellheimens vestdel som geografiske ansvarsområde, og uttrykte i utgangspunktet at det var vanskelig å peke ut «typiske» fokusområder. Bakgrunnen for dette var at reinen nå og i lang tid har brukt begrensede arealer i dette delområdet. Gruppa ble utfordret på å peke på, og beskrive, områder der det kunne bli konflikt om reinens arealbruk ble mer ekstensiv. Ut ifra dette kartfestet og beskrev gruppa fire fokusområder; 12: Selhamar, 13: Anleggsvei Kvilesteinsvatnet, 14: Anleggsvei Holskardvatnet og 15: Vei Grøndalsvatnet.

Gruppa kjenner ikke til problemer/konflikter i de utpekte områdene p.t., men dette skyldes nok reinens fravær. Dette kan endres, f.eks. ved bestandsvekst og økt arealbruk.

Mye av problematikken i dette delområdet handler om veier/anleggsveier, og de foreslåtte tiltakene er i all hovedsak rettet mot å redusere trafikk/ferdsel, gjennom bomming og flytting av parkeringsplasser.

Gruppe 4

Gruppe 4 hadde de sørlige deler av Fjellheimens vestdel (Volaområdet og Kringsdalsområdet), som geografisk ansvarsområde, og kartfestet og beskrev fem delområder; 16: Nesheimfjellet, 17: Geilane, 18: Vola, 19: Hangur-Lønahorgi og 20:

Torvedalen-Blåeggi. De fleste av disse områdene handler om menneskelig ferdsel, med unntak av 17: Geilane, som også handler om hyttebygging (utviding, fortetting) i konflikt med vårbeite og nærhet til kalvingsområde.

Når det gjelder tiltak har gruppe 4 laget en liste med områdespesifikke tiltak. For områder der ferdsel er hovedproblematikk, handler tiltakene om dialog, informasjon og veiledning, sti- og løypeplaner, regulering av ferdsel (brøyting, parkeringsmuligheter m.m.) og kanalisering. Gruppa mener det bør jobbes for å hindre ytterligere hyttebygging i 17: Geilane, ev. redusere omfanget. Det bør også stilles krav til hensyn ved evt. anleggsvirksomhet, blant annet at det blir utført utenom sårbare perioder.

Anbefalinger

De fire arbeidsgruppene i referansegruppa har pekt på 21 ulike fokusområder i Fjellheimen. Fokusområdene er til dels svært forskjellige både mht. geografisk utbredelse, tematikk og grad av konflikt mellom hensynet til villrein og hensynet til andre samfunnsinteresser. Arbeidet gir et godt grunnlag for en første klassifisering etter miljøkvalitetsnorm for villrein, som etter planen skal skje i 2023.

I det videre arbeid med å forbedre mulighetene for reinen til å trekke mellom ulike funksjonsområder/delområder og å utnytte en større del av leveområdet, vil det være viktig at man lykkes med å gjøre prioriteringer, og konsentrerer sitt arbeid der mulighetene for forbedring antas å være størst.

Styringsgruppa for kartleggingsprosjektet har i etterkant av referansegruppas arbeid gjort en rangering av de ulike fokusområdene, både mht. til viktighet for villrein og antatt mulighetsrom for tiltak og forbedring (tabell 2 og figur 2). Rangering mht. antatt mulighetsrom for tiltak og forbedring er kun gjort for de fem høyest rangerte fokusområdene.

Løpenr.	**Navn**	**Rangering viktighet**	**Rangering mulighet**
10	Rv 13. Sendedalen – Skjelingen sør	1	4
9	Rv 13. Målset – Storehaug	2	3
11	Rv 13. Skjelingen nord	3	5
20	Torvedalen – Blåeggi	4	2
21	Myrkdalen	5	1

Tabell 2: De fem høyest rangerte fokusområdene i Fjellheimen, se også figur 2 (øvrig rangering er angitt i vedlegg 1).

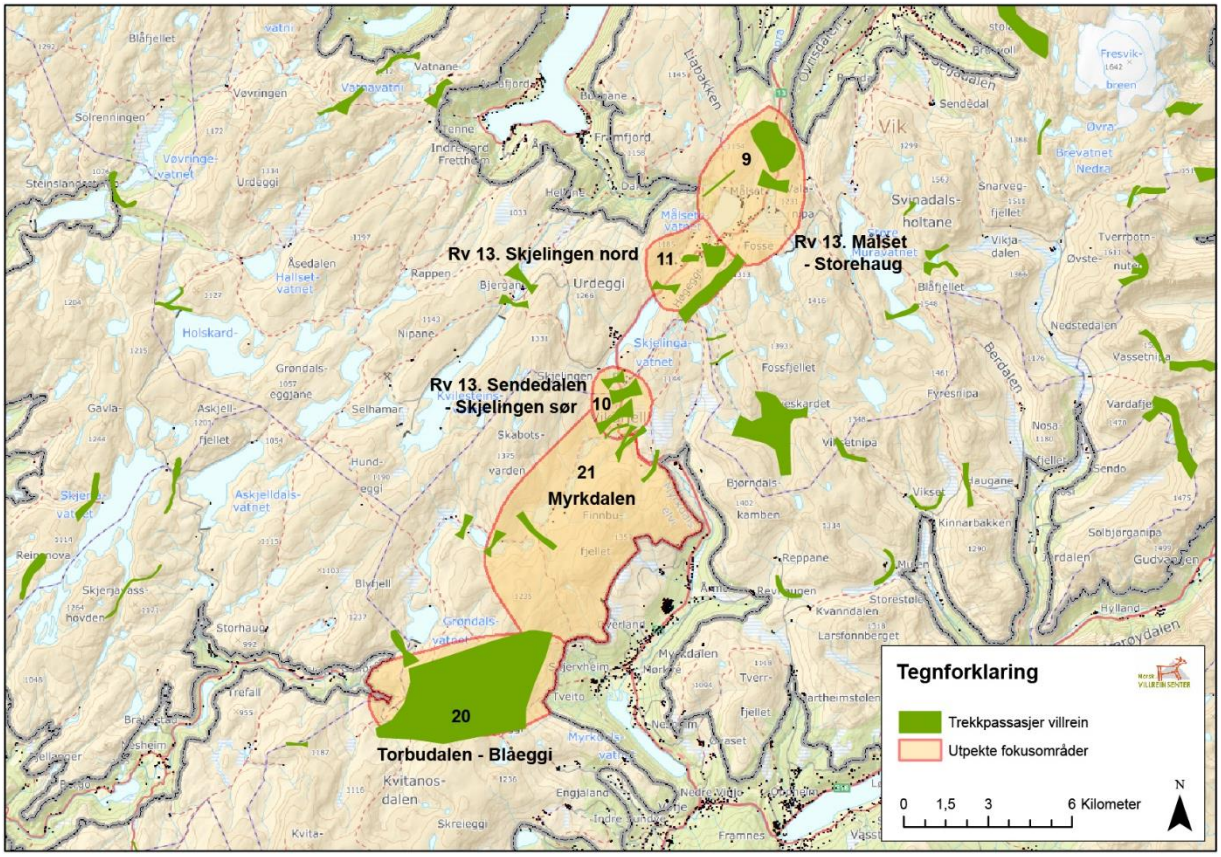

Figur 2: De fem høyest rangerte fokusområdene i Fjellheimen, samt trekkpassasjer for villrein.

I Fjellheimen villreinområde er de antatt største konfliktene mellom hensynet til villrein og hensynet til andre samfunnsinteresser knyttet til Rv 13 Vikafjellsvegen. Dette gjelder både direkte effekter knyttet til trafikk på veien, men også effektene av ferdsel ut fra etablerte stopp- og parkeringsplasser. Det virker til å være langs denne nord-sør-aksen, som i større eller mindre grad deler Fjellheimen villreinområde i to, at man har det største potensialet for å kunne gjøre en forbedring for reinen, både mht. til å gjenopprette funksjonelle trekkpassasjer og en funksjonell arealutnyttelse. Samtidig er veien en viktig samferdselsåre i regionen, og et godt etablert utgangspunkt for høsting av naturressurser gjennom jakt og fiske, samt friluftsliv og annen rekreasjon.

I tillegg til å være en viktig samferdselsåre, er Rv. 13 også et mye brukt utgangspunkt for rekreasjon. Foto: Siri W. Bøthun

Arbeidet med å identifisere fokusområder i Fjellheimen og foreslå tiltak har vært gjennomført i en bredt sammensatt forsamling, der en rekke ulike aktører har vært representert. Vi tror at man for å lykkes med videre oppfølging må ivareta de allerede etablerte nettverkene.

Vi anbefaler at videre oppfølging bør forankres i arbeidet med rullering av handlingsplanen for den interkommunale kommunedelplanen for Fjellheimen. En mulig inngang er at det administrative planforumet nedsetter arbeidsgrupper for hvert enkelt fokusområde, og at den enkelte arbeidsgruppe rapporterer til planforumet. Ved ev. etablering av slike arbeidsgrupper vil vi anbefale at man prioriterer de høyest rangerte fokusområdene først.

En viktig oppgave i videreføringen av arbeidet vil være å få en mer detaljert arrondering av fokusområdene, slik at de best mulig illustrerer det området der reinen opplever konflikten. F.eks. bør ytterkanten av fokusområde knytta til sti gå der reinen vil oppfatte menneske på stien og reagere ved å stanse opp eller endre retning. Det enkelte fokusområdet bør også skildres i en presentasjon med kartfesting, beskrivelse av hvordan, og når på året, dyra bruker området / trekket, hvordan og når mennesket bruker det eller evt. beskrivelse av hvordan et fysisk inngrep hindrer et trekk. Dette vil kunne øke innsikten hos medlemmene i de ulike arbeidsgruppene, og de avbøtende tiltakene gruppa kommer fram til kan konkretiseres og spisses til å få best mulig effekt innenfor det enkelte fokusområdet.

Vedlegg

Vedlegg 1: Matrise over utpekte fokusområder (se eget dokument)

Vedlegg 2: Kart over utpekte fokusområder med rangering

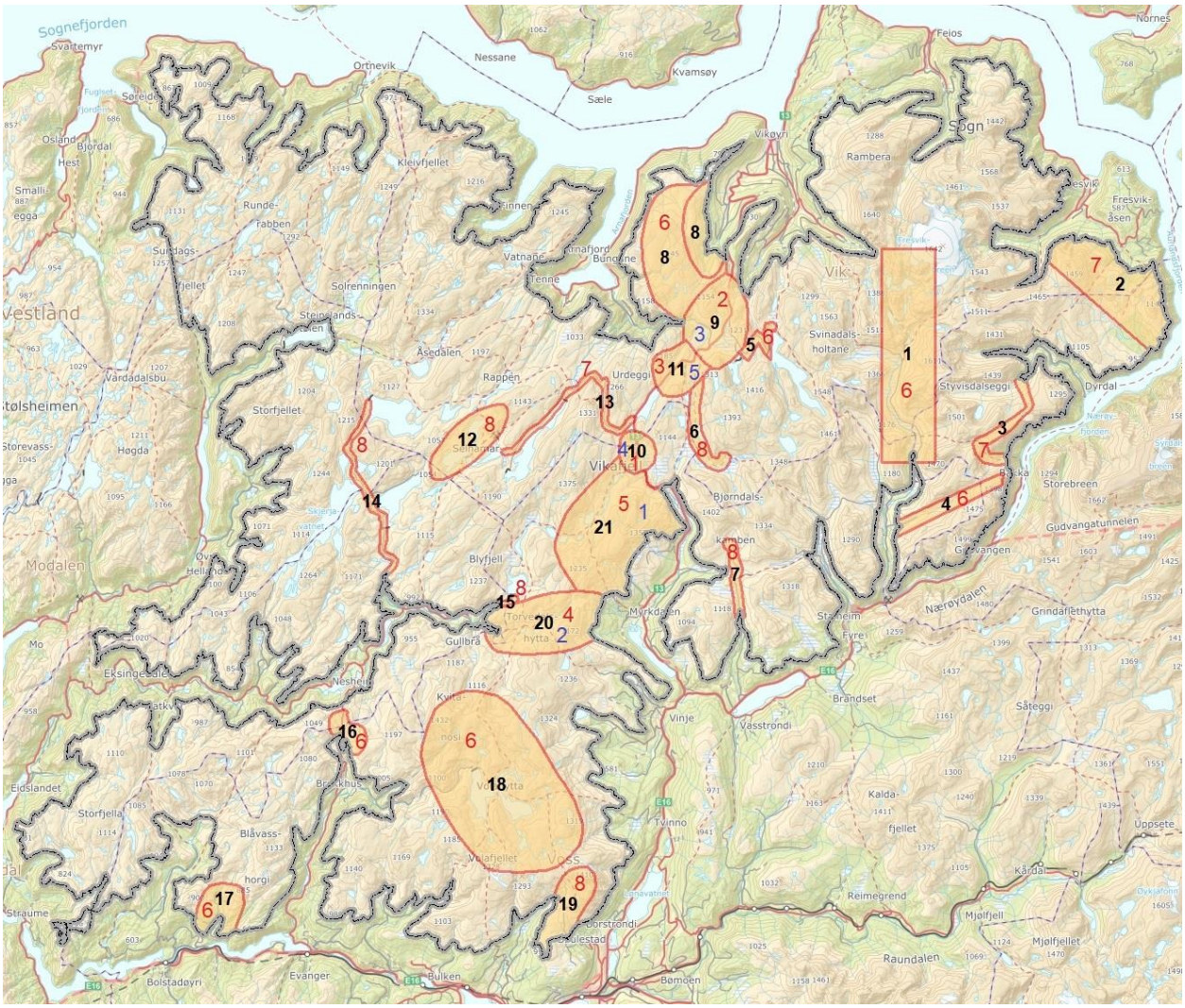

Svarte nummereringer er fokusområdenes løpenr. Røde nummereringer er rangering i forhold til viktighet for villrein. Blå nummereringer er rangering etter antatt mulighetsrom for tiltak og forbedring.

Norsk villreinsenter Nord: NO-2661 Hjerkinn | +47 91 62 37 15 | E-post: post.nord@villrein.no
Norsk villreinsenter Sør: NO-3660 Rjukan | Telefon: +47 95 30 06 40 | E-post: post.sor@villrein.no
Stiftelsen Norsk villreinsenter: NO-2661 Hjerkinn

Org.nr: NO 990 697 809 MVA